

Уривок №1

Я народилася під тінню небес, розписаних феєрверками, прикрашених сяючими гірляндами, по яких урізнобіч розліталися реактивні снаряди й ракети. Місія мого народження полягала в заміні втрачених життів. Моє життя було зобов'язане продовжити життя мамине.

Мене звать Нгуєн Ан Тінь (Nguyễn An Tịnh), а мою маму Нгуєн Ан Тінь (Nguyễn An Tĩnh). Моє ім'я — це просто варіація маминого, адже одна лише крапочка під літерою «і» мене від неї відрізняє, відділяє і, зрештою, нас роз'єднує. Я була її розширенням уже одним значенням свого імені. По-в'єтнамськи її ім'я означає «мирний зовнішній світ», а моє — «мирний внутрішній світ». Цими іменами, які практично можуть замінити одне одного, мама підтвердила, що я її продовження і маю продовжити її історію.

Мамині плани поламала Історія В'єтнаму, та, що з великої літери «І». Тридцять років тому, примусивши нас перетнути Сіамську затоку, вона викинула особливість нашої вимови у воду. Водночас позбавила наші імена і смислу, вони стали тільки звуками, для французької мови чужими й дивними. А коли мені виповнилося десять, вона, зокрема, поламала і мою роль природного продовження мами.

Завдяки вигнанню мої діти ніколи не були продовженням ні мене, ні моєї історії. Їх звать Паскаль і Анрі, і вони на мене геть не схожі. У них світле волосся, біла шкіра і густі вії. Я не відчула, як очікувала, природного материнського почуття, коли вони о третій годині ранку, серед ночі, припадали до моїх грудей. Материнський інстинкт з'явився згодом, упродовж безсонних ночей, з брудними пелюшками, безпричинними усмішками, неочікуваними миттями радості.

Отоді, саме в той момент, я збагнула любов матері, яка сиділа напроти мене у трюмі нашого судна, тримаючи на руках немовля, голова якого була вкрита сморідними струпами корости. Цей образ стояв перед моїми очима не один день і, напевно, не одну ніч. Морок у трюмі розсіювало завжди однакове світло маленької лампочки, що висіла на кінці проводу, прибитого іржавим цвяхом. У глибині корабля день нічим не відрізнявся від ночі. Постійність цього освітлення оберігала нас від безмежності моря і неба, що нас оточували. Люди, які сиділи на палубі розповідали, що між блакиттю неба і моря немає жодної демаркаційної лінії. Тож було неясно, чи ми прямували в небо, чи поринали у водні глибини. Рай і пекло обнялись у череві нашого судна. Рай обіцяв поворот у нашому житті, нове майбуття, нову історію.

Пеклом були наші страхи: страх перед піратами, страх померти від голоду, страх отруїтися сухарями, просоченими машинним маслом, страх, що забракне води, страх, що не зможемо звестися на ноги, страх від примусового пісяння в червоний горщик, який передавався з рук у руки, страх заразитися від тієї коростявої дитячої голівки, страх ніколи вже не ступити на тверду землю, страх не побачити більше своїх батьків, які сиділи десь у напівморозі серед двох сотень осіб.

Уривок №2

Свої перші ночі як біженці в Малайзії ми спали просто на червонуватій землі, без підлоги. Червоний Хрест спорудив табори для біженців у сусідніх із В'єтнамом країнах, щоб приймати *boat people*, тих, кому вдалося вижити в морі. Ті, що під час плавання потонули, імен не мали. І померли анонімними. Ми належали до тих, кому пощастило пристати до берега. Тож почувалися благословенними через те, що опинилися серед двох тисяч біженців у таборі, що мав би прийняти всього двісті осіб.

У віддаленому куточку табору, на схилі пагорба ми збудували хижку на палях. Упродовж кількох тижнів ми, двадцять п'ять осіб із п'яти родин, разом потайки зрубали кілька дерев у сусідньому лісі, закріпили їх у мокрій глинистій землі, закріпили шість листків фанери, зробивши велику підлогу, і накрили зруб плівкою кольору електрик, блакитного пластику чи іграшкової блакиті. Нам пощастило знайти досить мішків з-під рису, пошитих із мішківини й нейлону, щоб натягнути з чотирьох боків стіни, на додачу з трьох боків спільний закапелок для миття. Загалом обидві конструкції скидалися на інсталяцію сучасного художника в музеї. Уночі ми спали, притиснувшись один до одного так тісно, що ніколи не мерзли, навіть не маючи ковдр. Удень через спеку, яку вбирала блакитна плівка, повітря в нашій хижці ставало задушливим. У дощові дні й ночі вода протікала через дірочки, зроблені листям, гілочками й стеблинками, які ми накидали, щоб стало трішки прохолодніше.

Якби у дощовий день чи ніч під цією плівкою опинився якийсь хореограф, він, цілком певно, відтворив би цю сценку: двадцять п'ять осіб, дорослі і діти, стоять, тримаючи у кожній руці по консервній бляшанці, і збирають воду, що стікає з даху, інколи потоком, інколи по краплині. Якби там опинився музикант, він почув би оркестровку всієї тієї води, що стукала по денцю консервних бляшанок. Якби там побував кінорежисер, він уловив би красу того мовчазного спонтанного взаєморозуміння між нещасними людьми. Але там були тільки ми, і ми стояли на підлозі, яка потроху вгрузала в глину. Минуло три місяці, вона так похилилася на один бік, що довелося поміняти місцями геть усіх, щоб увісні діти й жінки не сповзали до опасистого черевця свого сусіда.

Незважаючи на всі ті ночі, коли наші сні сповзали похилою підлогою, моя матір далі прагнула для нас ліпшого майбутнього. Вона знайшла собі спільника. Він був молодим і, звісно, наївним, адже наважувався демонструвати радість і невимушеність посеред монотонної пустки нашого буденного життя. Разом із ним

мама організувала клас англійської мови. Наші поранки минали в повторюванні за ним слів, яких ми не розуміли. Але ми всі приходили на цю зустріч, бо йому вдавалося піднімати небо й показувати нам нові горизонти, такі далекі від зяючих отворів, наповнених екскрементами, що їх залишали дві тисячі мешканців табору. Без його обличчя ми не могли б уявити горизонту без нудотних запахів, мух і черв'яків. Без його обличчя ми не могли б уявити, що колись ми вже не їстимемо протухлої риби, яку нам кидали просто на землю в годину розподілу їжі. Без його обличчя ми, цілком певно, втратили б бажання простягнути руку, щоб утримати наші мрії.

На жаль, з усіх тих ранків, проведених із цим імпровізованим учителем англійської, пам'ять зберегла одне-єдине речення: «*My boat number is KGO338*» («*Номер мого човна KGO338*»). Це речення виявилось абсолютно непотрібним, бо мені так і не випало нагоди його вжити, навіть під час медичного огляду канадською делегацією. Черговий лікар не промовив жодного слова. Він відтягнув гумку моїх трусиків, щоб підтвердити стать, бо не хотів мене питати: «*Boy or girl?*». Ці два слова я також знала. Гадаю, з вигляду десятирічні хлопчики й дівчатка були неймовірно схожими, настільки вони були худими. До того ж, час підганяв: по той бік дверей нас було вкрай багато. У тій маленькій, страшенно спекотній залі вікна були навстіж відчинені на гамірну алею, де сотні людей товпилися з відрами води біля помпи. Ми були вкриті струпами від корости й вошами, у нас усіх був вигляд людей, які загубилися і зазнали поразки.

У будь-якому разі я розмовляла мало, інколи взагалі мовчала. Упродовж усього мого дитинства за мене говорила моя кузинка Сао Май, я ж бо була її тінню: той самий вік, той самий клас, та сама стать, але її обличчя належало до світлого боку, моє — до темного, до сторони тіні, мовчання.

Мама хотіла, щоб я говорила, щоб якнайшвидше почала розмовляти французькою, а також англійською, бо рідна мова була не те, щоб сміхотворною, а непотрібною. Після двох років проживання у Квебеку вона послала мене в казарму англійських курсантів. Це — своєрідний спосіб безкоштовно вивчити англійську, пояснила вона мені. Вона помилялась, аж ніяк не безкоштовний. Я дорого за це заплатила. Курсантів було сорок, усі високі, запальні і взагалі — підлітки. Вони ставали дуже серйозними, коли докладно перевіряли складки на комірці, кут берета, блиск черевиків. Найстарші кричали на молодших. Вони, не розуміючи, грались у війну. Я їх не розуміла. І так само не розуміла, чому наш наставник знову і знову повторював ім'я мого сусіда в шерензі. Можливо, він хотів, щоб я запам'ятала, як

звуть цього вдвічі вищого за мене підлітка. Свій перший діалог англійською я почала, прощаючися з ним після завершення заняття: «*Bye, Asshole*» («Бувай, козел»).

Уривок №3

Дідуся із батькового боку я завжди бачила тільки лежачим, випростаним на величезному ебеновому ліжку для відпочинку, що спиралося на різьблені ніжки. На ньому завжди була бездоганно біла, без жодної зайвої складки піжама. Батькова сестра П'ять, яка вирішила не виходити заміж, щоб доглядати за батьками, зятятю дбала про гігієну дідуся. Вона не терпіла жодної плями, жодного сліду неуваги. Під час трапези за дідусем сидів слуга, який стежив, щоб той тримав спину рівно, тоді як тітонька давала рис, ковток за один раз. Найбільше він любив рис зі смаженою свининою. Шматки свинини нарізали так тоненько, що здавалося, що це м'ясо січене. Але їх треба було не сікти, а лише нарізати маленькими квадратиками по два міліметри з кожного боку. Вона змішувала м'ясо з паруючим рисом у біло-блакитній піалі зі срібним кільцем по краю, щоб уникнути сколів. Якщо ці піали тримати перед сонцем, можна побачити напівпрозорі частинки у випуклостях мотивів. Їх якість перевірялася власне завдяки відблискам, що підкреслюють блакитні відтінки орнаментів. Упродовж десяти років, щодня, при кожній трапезі піали зручно вмощувалися у глибині тітчиних долонь. Тримаючи тонку й гарячу піалу в руках, вона додавала в неї кілька крапель соєвого соусу і невеличкий, наче горішок, шматочок масла «Бретель», яке імпортували із Франції у червоній консервній бляшанці з золотими літерами. Час від часу я також мала право на цей рис, коли навідувалася до дідуся.

Сьогодні мій батько готує цю страву для моїх синів, коли від друзів, які повертаються з Франції, отримує в подарунок бляшанку масла «Бретель». Брати з любов'ю кепкують із батька, бо, характеризуючи це законсервоване масло, він послуговувався найнеймовірнішими суперлативами. Я з ним згодна. Мені подобається запах цього масла, бо нагадує про дідуся по батьковій лінії, який помер в оточенні солдатів-пожежників.

Я також люблю використовувати ці блакитні піали зі срібними кільцями, коли пригощаю дітей вершковим морозивом. Це єдині предмети, які я хотіла успадкувати після моєї тітки, яку вигнали з дому по смерті дідуся й бабусі по татовій лінії. Тітка стала буддисткою, оселилась у хижці за плантацією кокосових горіхів, позбавлена будь-якого матеріального добра, окрім дерев'яного ліжка без матраца, віяла з сандалового дерева й чотирьох блакитних піал, що належали її батьку. Вона якусь мить вагалася, перш ніж вдовольнити моє прохання: для неї піали залишалися

символом останнього зв'язку із земними клопотами. Невдовзі після моїх відвідин вона померла у тій хижці, оточена ченцями з сусіднього храму.

Я на три роки повернулася працювати у В'єтнам. Однак, я жодного разу не навідалася до рідного міста свого батька, яке не далі як за двісті п'ятдесят кілометрів від Сайгона. Маленькою я долала цю відстань, блюючи, навіть якщо мама встеляла авто подушками, щоб мене не так гойдало. Дороги були всіяні глибокими вибоїнами. Комуністичні повстанці мінували їх уночі, а проамериканські військові розмінювали їх удень. Інколи якась із мін вибухала. Тоді доводилося годинами чекати, доки військові засиплять ями й позбирають людські рештки. Одного разу розірвало на шматки жінку, довкола неї розсипалися подрібнені квітки жовтих гарбузів. Вона, очевидно, їхала на ринок їх продавати. Можливо, десь на узбіччі вони знайшли й тільце її малюка. Можливо, ні. Можливо, її чоловік загинув у джунглях. Можливо, саме вона була саме тією жінкою, яка втратила кохання перед будинком префекта, мого дідуся по маминій лінії.

Одного разу, коли ми сиділи, поринувши в темряву фургона вантажівки, що везла нас збирати полуницю чи квасолю, мама розповіла мені про жінку, поденну робітницю, яка щоранку чекала свого хазяїна навпроти дому мого дідуся по маминій лінії. Садівник мого дідуся щоранку виносив їй порцію нерозсипчатого рису, загорнутого у банановий листок. І щоранку, стоячи у вантажівці, яка везла її на плантацію гевеї, вона дивилася на садівника, який даленів, стоячи посеред саду бугенвілій. Одного ранку він не перетнув битий шлях, несучи їй сніданок. А тоді ще одного ранку... і ще одного. Якось увечері вона простягнула мамі аркуш, обписаний чорними знаками запитання, виключно знаками запитання. Нічим іншим. У вантажівці, набитій робітниками, мама не бачила її. Молода дівчина не повернулася ні на плантації, ні в сад бугенвілій. Вона зникла, не знаючи, що садівник марно просив у своїх батьків дозволу одружитися з нею. Ніхто їй не сказав, що на прохання садівникових батьків дідусь погодився перевести його в інше місто. Ніхто не сказав, що садівник, якого вона любила, був змушений поїхати, не залишивши їй листа, бо вона була неграмотною, бо була дівчиною, яка їздила в товаристві чоловіків, бо її шкіра була надто спечена сонцем.